

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clvveri[i] Italia Antiqua

Opus post omnium curas elaboratissimum ; tabulis geographicis ære expressis illustratum ...

Philippi Clvveri[i] Italiae Antiquae. Tomus ...

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1624

Cap. IV. De insulis Campano litori objacentibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14124

autem eas scopulum tricipitem, qui Cumanum sinum à Posidoniate distinguat. Et paullo post: Α' ἡ ὅτι τὸ τέταρτον κόλπον, τὸ τέταρτον Εὐρωπήνες λεχθέντα Κυμαῖα, διὰ τοῦτο εἰ Σειρλέσσα, καὶ η Νεάπολις ἴδρυται, Βεβαυούρες πασσοφόρη τὸ τετάρτον σῶν τοπίων γεγονέναι τὰς Σειρλίους. Id est: At quia eo in sinu, quem Eratosthenes Cumanum adpellat, etiam sita est Νεαρόπολις; idē firmius credimus, circum ea loca fuisse Sirenas. Aristoteles in Admirandis: Φασι, ταῦτα Σειρλέσσας νήσοις κακόηις μὲν τῇ Γαλαξίᾳ περὶ τὸ πορθμὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκρας, διὰ καταπλακώσας τὸ πότανον τὴν Αλεξανδρίνην, τὸν πατέρα τῶν Σειρλέσσων τὴν Κύρην καὶ τὸ διεληφότα τῶν καλεμένων Ποσθδωνίαν. Hoc est: Autem, Sirenas insulas sitas esse in Italia, in ipso promontorio, circa fretum, quod situm est ante porrectum in mare locum, quodque fluctibus concitatur Cumani simul & Posidoniatis sinus. Mirificè insulas cum ipsâ continenti confudit. tum in sequentibus verbis, quæ suprà ad Minervæ promontorium citata sunt, ipsas Sirenas cum insulis: quum illarum templum referat, quod erat in Minervæ promontorio. At postquam Cumanae urbis claritas extincta, Puteolique emporium sub Romano imperio in maximam totius Campani litoris celebritatem evectum est; ab hoc jam PUTEOLANVS dici cœpit SINVS: si Melæ Statioque credimus. Mela lib. II cap. 1111: *Pestanus sinus, Pestum opidum, Silarus amnis, Petre quas Sirenes habitavere, Minervæ promontorium, sinus Puteolus, Surrentum, Herculaneum.* Statius Silvar. lib. II carm. 11; quo Pollii celebrat villam Surrentinam:

Est inter notos Sirenum nomine muros.

Saxaque Tyrrhenæ templis onerata Minerva

Celsa Dicarchæ speculatrix villa profundi.

Verum alios Puteolanum sinus tantum circa Puteolos intellexisse, superiori capite ad expositionem huius opidi ostensum est. At Plinio lib. II cap. LXXXVIII CAMPANVS adpellatur SINVS. Sic & Pithecusas, inquit, in Campano sinu ferunt ortas.

C A P. IIII.

De I N S V L I S Campano litori objacentibus.

AENARIA insula; qua & INARIME & PITHECVSAE. PROCHYTA insula.

LItore Campaniæ hactenus explicato, insulæ quoque ei objacentes dicantur. Miseno igitur promontorio objecta est AENARIA INSULA; Homero, ut ait PLINIVS, INARIME dicta, & Græcis aliis PITHECVSA, seu plurali numero PITHECVSAE. Sed inter hanc & ipsum promontorium est multo minor PROCHYTA; quæ pars quondam fuisse putatur Pitheciarum: sic dicta Græco vocabulo, quia ab illâ profusa sive avulsa fuit. Plinius lib. II cap. VI: *In Puteolano sinu Pandataria, Prochytæ: non ab Aenea nutrice, sed quia profusa ab Aenaria erat. Aenaria ipsa à statione navium Aenea: Homero Inarime dicta; Græcis Pithecius; non à simiarum multitudine, ut aliqui existimatære; sed à figlinis doliariorum.* Strabo lib. V: *Τὸ μὲν ἐν Μισλῷ τεχνεῖται οὐσία η Προχύτη, Πιθηκοῦσαν δὲ ιστιαστασμα.* Id est: Ante Miseno Prochytæ jacet insula, pars à Pitheciis avulsa. At lib. I ita tradit: *Οι δὲ έτενες τοις ιδητέρων πετρισθιασι· καθάπερ τὸ Προχύτων καὶ τὸ Πιθηκοῦσα Μισλων.* Καὶ οὐδὲ Καπτεῖα τὸ Αἴθων. Id est: Alii Lesbum ab ida abruptam credunt: ut Prochytam & Pitheciam ab Miseno, Capreas ab Minervæ promontorio. Et lib. VI: *Καὶ γαρ η Προχύτης αἱ Πιθηκοῦσα διπλασιασθαι ιπέρεις καὶ αἱ Καπτεῖα.* Id est: Nam & Prochytæ & Pitheciæ & Capreas partes continentis sunt avulsa. Multo aliter Plinius lib. II cap. LXXXVIII: *Ante nos & juxta Italiam inter Aeolias insulas, item iuxta Cretam, emeritè ē mari CICID passuum, una cum calidis fontibus: altera Olympiadis CXLIII anno tertio; in Tusco sinu flagrans hec violento cum flatu.* Sic & Pitheciæ in Campano sinu ferunt ortas. Nomen antiquum etiamnam, quamvis vitiatum, servat Prochytæ; vulgo incolis Procita & Procida dicta. At Pitheciæ vulgare hodiè vocabulum habet Ischia. Ceterum Plinius equidem disertè unam eamdemque insulam facit Aenariam, Inarimen, & Pitheciam. Verum quamquam Aenaria possit esse eadem Inarimen, tamen hanc aliam faciunt à Pitheciis Ovidius, Livius, ac Mela. Ovidius METEORÆ lib. XIVII.

Orbe

— *Orbataque praeside pinus
Inarimen Prochytēnque legit, sterilique locatas
Colle Pithecius, habitantum nomine dictas.*

Livius lib. viii: Cumani ab Chalcide Euboicā originem trahunt. Classe, qua adiecti ab domo fuerant, multum in orā maris eius, quod adcolunt, potuere. Primo in insulas Aenariam & Pithecius egressi. dein in continentem auseūdem transferre. Mela lib. ii cap. viii: Pithecius, Leucossea, Aenaria. Apud Appianum tamen Civil. bellor. lib. v ita legitur: Λ' Φιλέμφροντος οὐδεὶς οὐδὲν τὰς Πίθηκάς εἰσιν Αἰγαῖα. Hoc est: Iter igitur ingressus Libo, ad insulam Pithecius adpulit; que nunc est Aenaria. Sic quam insulam Pithecius Strabo ait Augustum Cæsarem Neapolitanis dedisse pro Caprearum possessione, Svetonius vocat Aenariam. Strabo lib. v: Νεαπολίτης ἐπὶ τὰς Καπέας κατοχον. πολέμῳ δὲ ποτε βαλόντες τὰς Πίθηκάς εἰσιν, απέλαβον πάλιν, δούτοις αὐτοῖς καὶ οὐρανῷ Σεβαστῷ, ταῖς δὲ Καπέας ίδιον ποιησαδίμηλόσμα, [lege καὶ μαστιχήσατο]. Hoc est: Capreas quoque Neapolitani tenuere. quum vero per bellum amississent Pithecius; has iis Augustus Cæsar reddidit: Capreas propriam sibi faciens possessionem; villisque instruens. Svetonius in Augusto, cap. xcii: Apud insulam Capreas veterissimæ ilicis demissos jam ad terram langenteisque ramos convalusisse adventu suo, adeò letatus est, ut eas cum republicâ Neapolitanorum permutaverit, Aenariâ data. Præter suprà scriptum Ovidium, reliqui poëtae duas tantum heic insulas Inarimen & Prochytam memorant. Virgilii Aeneid. lib. viii:

*Tum sonitu Prochytæ alta tremit, durumque cubile
Inarime, Iovis imperiis imposta Typhæo.*

Silius lib. viii:

*Non Prochytæ, non ardente fortita Typhæa
Inarime.*

Lib. xii: *Adparet Prochytæ sevum fortita Mimanta:*

*Adparet procul Inarime; que turbine nigro
Fumantem premit Iapetum, flammæque rebellis
Ore ejecstantem.*

30 Lucanus lib. v:

— *Campana fremens seu saxa vaporat
Conditus Inarimes aeternâ mole Typhœus.*

Statius Silvar. lib. ii carm. ii:

Hæc videt Inarimen; illi Prochytæ aspera paret.

Claudianus de Raptu Proserpinæ lib. iii:

*An cælum Titanes habent? que talia vivo
Ausa tonante manus? rupitne Typhœa?*

Sed videamus tandem descriptionem Inarimes sive Pitheciarum apud Strabonem dicto lib. v. Πίθηκας δέ, inquit, Ερετριεῖς ὡκησιν καὶ καλλιδεῖς. Οὐτοχήσαντες δέ τις
40 οὐκαρπάντες δέ τὸ χειροῦ, ἔξειλον τὴν γῆν [forte deest καλλιδεῖς, quos Cumas hinc condidisse testatur supra scripto lib. viii] Λιγύοντας δέ τοις [forte adscriendum Ερετριεῖς] τῶν οὐσιῶν ἔξειλαθέντες, καὶ αὐτοφυομάτων πορὸς καὶ γαλάστης Ερετριοῦ οὐδέτερον. ἔχει γὰς τοιωτές τὸν φορέας ήττης Θεοῦ. οὐδὲ ὧν καὶ οἱ περοφθαντες τοῦδε Ιέρων Θεοῦ, τοὺς τυράννους Τυρεψεων, ἔξειλον τὸ κατασκευασθέντον οὐφέαντα τείχοντας τὴν γῆν. οὐδὲ Νεαπολίτης κατοχον. εὐτεῦθεν καὶ οἱ μῆδοι, οἵ Φαοὶ τὸν τυφῶνα τυποεῖδεμα τὴν γῆν ποτῆται, σφιφόδρομοι δέ τοις Φλόγας αὐτοφυοῦσις καὶ τὸ οὔδατον, οἷς δέ οὐ πέποιδες ἔχοντες ζεονταί οὐδέποτε. Τίμαιος δέ τοις τὸν Πιθηκευτὸν Φησιν, τὸν τοπιαῖον πολλὰ τοῦδε δοξολογεῖσθαι. μηδὲν δέ τοις οὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ λόφον, οὐ μεσητὴν τῆς γῆς, οὐτε μέσην τοῦ στροματοῦ θάλασσαν ποτὲ, καὶ το μεσοῦν αὐτοῦ καὶ τὸ ιαλαστήρειον πάλιν το φωτεινόν εἰς τὴν γῆν, καὶ θεῖ τεῖς τὸ ιαλαστήρειον αναχωρησμόν εποίεις. αναχωρησμόν δέ τοις ποτὲ, οὐτερέψαι, καὶ τοῦ παλιρροίας κατεκλύσαι τὴν γῆν. καὶ θρέπειον τοῦ αὐτοῦ ποτοῦ. Στοιχεῖον δέ τοῦ ιαλαστήρειον τοῦ ιαλαστήρειον Φυγαῖν εἰς τὸ θερμόν τοῦ ιαλαστήρειον ιαλαστήρειον. Δοκεῖ δέ τοις θερμά οὐδέτερον τοῦδε ιαλαστήρειον λαθάνεις. Id est: Pithecius Eretrientes incoluerunt atque Chalcidenses. Quum autem ob agri fertilitatem atque aurum metallis rebus uterentur prosperis seditione aborta, insulam [Chalcidenses] deseruerunt. mox etiam [Eretrientes] terre motibus exturbati, ignisque & maris & calidarum aquarum eruptione, patitur enim insula huiusmodi eructationes. propter quas etiam missi eō ab Hierone, Syracusanorum tyranno, & ipsi mænia ab se exstructa una cum insulâ deseruerunt.

Tom. 2.

I i 4

1165

runt. quam inde Neapolitani occuparant. Atque hinc fabula est; Typhonem sub hac jaceere insulâ obversaque corporis flammam expirare & aquas; quandoque etiam insulas minutâs, ferventem habenteis aquam. Tineus de Pitheciis tradit, multa de iis fidem excedentia perhibuisse veteres. at paulo ante suam etatem mediâ in insulâ Epopœum collam, motu terra concussum, igneis evomuisse; & quod terra inter eum & mare erat, rursum ad mare per pulisse: terramque in cineres versam, rursum violento turbine ad insulam accessisse; tribusque inde in altum mare recessisse stadiis: paulo post rursum ad terram dedisse impetum; marisque refluxu insulam inundasse: ignemque hoc pacto in eâ extinctum. fragore autem percussos mortales, qui continentem incolebant, ab ora maritimâ in interiora Campania profugisse. Ceterum haec aquæ calide creduntur calculo laborantibus remedium ad ferre. Hæc sane cuncta & Inarimæ dictorum poetarum insulæ & hodiernæ Isclæ quād maximè convenientiunt. in huius quidpe medio Mons ille conspicitur Epopœus. hæc item fertilitatem agrorum & auri metallâ habet: quæ ab Genuensibus primùm detecta anno à nato Iesu ccccclxv vulgo creduntur. tum aquis calidis scatet quād plurimis: quarum quæ Bagni Furnelli dicuntur, & item Gurgitelli, calculo laborantibus saluberrimæ sunt. & quum sulfure omnia loca subterranea sint plena; anno Christi cccccr erumpens latèque gravis ignis magnam insulæ partem depopulatus est. duravitque id incendium ad duos menseis; multis exanimatis hominibus pecoribusque: ita, ut reliqui incolæ coacti fuerint in proximas insulas continentisque utbeis confugere. Julius Obsequens in libro de Prodigis: L. 20 Marcio, Sex. Iulio consilibus Aenaria terra hiatu flamma exorta in cælum emicuit. Consules hi fuere anno urbis Romæ 1568. Plinius lib. 11 cap. LXXXVIII: Sic & Pithecus in Campano sinu ferunt ortas. mox in his montem Epopon, quum repente flammæ ex eo emicisset, campestri equatum planicie. In eadem & opidum hauustum profundo: aliisque motu stagnum emersisse: & alio, pro voluntate montibus, insulam extitisse Prochyam. At aliter de Epopo monte sensit cum Timæo Strabo: nempe, non ipsum, sed quod terræ inter eum & mare erat, in mare ejectum fuisse. tum hodiè eumdem montem ἐρυπόντην νησόν extare videmus. Opidum an posteà iterum exstructum fuerit, nescio. Scylax tamen Hierone Syracusano & Timæo posterior auctor, ita habet: Ολοκλήρωμα τῆς ἔχοντος Καμπανίας. οὐδὲ πόλεις εἰλικρίνεις αὐτῇ εἰ τῇ Καμπανίᾳ, Κύμη, Νεάπολις. 30 οὐδὲ ταῦτα ιστοῦσαι πόλεις εἰλικρίνεις. Id est: Post Volscos sequuntur Campani. suntque urbēs in Campaniâ Gracie Cumæ & Neapolis. juxta has est insula Pithecusa cum opido Greco. Sed ex hac tenus allatis manifestò jam liquet, Isclam insulam esse veterum Pitheciam, alio nomine Romanis Aenariam dictam; eamdemque poetis Inarimen. Videamus nunc, ecquo pacto Ovidium Liviumque & Melam cum rei veritate conciliare possumus. Verba Ovidii hæc erant μέταμορφώσεων lib. xiiii.

Orbataque præside pinus
Inarimen Prochytenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecius.

Primum miror, treis eum heic memorare insulas, ubi duæ tantum sunt; consentientibus in id tot suprà scriptis auctoribus. Deinde, quod Pithecius sterilem appellat collam, id manifestò falsum est; quum & hodiè de variâ huius insulæ fertilitate constet, & olim testatus sit Strabo. Ergo hoc epitheton magis in Prochyten conuenit: de qua ita Statius Silvar. lib. ii carm. ii:

Hac videt Inarimen; illi Prochyta aspera paret.

Ex Iuvenalis Satyrâ iii:

Ego Prochyta propono Saburræ.
Nam quid tam misérum, tam solum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum ad fiduos, ac mille pericula sevæ
Vrbis.

Scholiastes vetus in Pindari Pythior. oden 1: Φαινεται δέ τοι κύμη πορειασθεσον, αλλ' η καλλιμήτη Προχύτη, [vulgò mendosè Προσύλη]. λω καὶ Πιθηκεσσας ὄνομαζεστ. συμβίνετο γαρ αυτοῖς κυμάτων ἐξαστίων κινήσε, καὶ ἀνέμων σφοδροτάτων θύεται, καὶ πρὸς καλαφλέξε. καὶ μυζολογεῖται ἐποκένθετο τὸ τυφῶνα. Id est: At vero non Cumæ ignem emittunt, sed quæ vocatur Prochyta, & alio nomine Pitheciæ. accident heic enim immanes fluctuum commotiones, ventorumque violentissorum status, & ignis inflammationes, ac fabulan-

30

tur, subjectum huic loco esse Typhonem. Ut heic scholia stes, ita jam olim nomina ista duarum insularum, Pithecusarum & Prochyta, nonnullos inter se confudisse, ex Ovidio Livioque colligo. adpellasse autem eos Prochyten Pithecius; quum Pithecius vocarent Aenariam; ut, præter supra citatos auctores, habet Cicero ad Atticum lib. x epist. xv; & Plinius lib. II cap. cii, lib. xvi cap. xxxii, lib. xxxi cap. ii, & lib. xxxii cap. xi. Apud Plutarchum in Mario corruptum id est vocabulum in Η-ναρία, Enaria. Cæterum de Plinio miror, quod is supra dicto lib. IIII cap. vi tam audacter adfirmaverit, Homero Inarimen dictam; quum ipsius poëtæ verba Iliad. lib. II hæc sint:

ταῖα δὲ τοῦτονάχιζε, Δῆς ὁ ποτιστερωνίω
χωρδήω, ὅτε ἀμφὶ Τυφώει γαῖαν ἴρασι
εἰν Αἴγαροι, ὅθι Φασὶ Τυφώεις ἔμπρατοις.

Hoc est:

Terra autem resonabat, sicut Iovi fulmine gaudentis
Irato, quando circa Typhœum terram verberat
In Arimis; ubi Typhœi aijunt esse cubile.

Ad istos versus ita disserit Strabo lib. XIII: Αἴγαι δὲ τὸν Κιλικίαν, Ήραὶ δὲ τὸν Συρίαν καλάθεα
τὸ μῆνον· οἱ δὲ τὸν Πιθηκόποιον· οἱ νέαὶ τοῦτο τῷ Τυφῶνις δέρπες καλεῖσθαι.
Id est: Fabulam hanc alii in Ciliciam, in Syriam alii rejiciunt, alii in Pithecius: qui etiam
20 adfirmant, μῆνας, id est, simas, Etruscalingua rimos dicit. Sanè quiscumque primus
istas voces, εἰν Αἴγαροι, composuit qualis in unum insulæ vocabulum Inarime, (sive
Virgilii, sive alius quis ante eum poëta) audacter licentia sua poëticâ usus est. cuius
rei haud facile par in omni antiquitate reperias.

Porrò in ipso Puteolanô sinu, haud procul Puteolis, versus ortum Solis hiberni, Nesis insula.
insula exigua à magnitudine sua Græcis dicta est Nēsis quod nomen etiam apud
Romanos perpetuo obtinuit Nēsis: hodièque vulgo dicitur Nēsta. Cicero ad
Atticum lib. XVI epist. I: Nensis Quintilibus veni in Puteolanum. postridie iens ad Bru-
sum in Nesiem, hac scripsi. Epist. II: Bruto tua litera grata erant. fui enim apud illum
multas horas in Nesiâ. Epist. III: Brutus erat in Nesiâ etiamnum. Epist. III: Vel for-
30 tasse hodiè in Nesiâ. Plinius lib. XVIII cap. VIII; de asparago: Quid in Nesiâ Cam-
panie insulâ sponte nascitur, longè optimum existimatur. Seneca Epist. LIII: Sed ptabam,
tam pauca millia à Parthenope tua usque Puteolos surripi posse. itaque, quod celerius eva-
derem, protinus per altum ad Nesiâ direxi; præcifuris omnis sinus. Lucanus lib. VI
— Tali spiramine Nēsis

Emittit Stygium nebuloſis aëra ſaxis:
Antrâque lethiferi rabiem Typhonis anhelant.

Statius Silvar. lib. II carm. II:

— Inde malignum

Aëra respirat pelago circumflua Nēsis.

40 Et Silvar. lib. II carm. I:

Spectat & Icaro nemorosus palmite Gaurus;
Silvaque, que fixam pelago Nēsiâ coronat.

Admodum parva memoratur hinc Plinio, prope Neapolim olim sitam, lib. VI cap.
VI. Inter Paſſlypum & Neapolim Megaris. Hinc epitomator eius Martianus Ca-
pella lib. VI: Megaris in Neapolitano. Nulla hoc situ alia est insula, quam quæ ad
ipsam urbem arecem sustinet vulgo Castel dell’ Ovo dictam. Hæc haud dubiè eadem
est, quæ Statius dicitur MEGALIA dicto Silvar. lib. II carm. II; que Pollii descri-
bitur villa Surrentina, his versibus:

Atque omni proprium thalano mare, transque facientem
Nerea, diversis servit sua terra fenestris.
Hec vides Inarimen; illi Prochyta aspera paret:
Armiger hac magni patet Hectoris; inde malignum
Aëra respirat pelago circumflua Nēsis:
Inde vagis omen felix Euplæa carinis:
Quaque ferit curvos exerta Megalia fluctus,
Angitur: & domino contra recubante, proculque
Surrentina tuus spectat prætoria Limon.

MEGARIS in-
ſula; quæ &
MEGALIA.

EPULOEA &
LIMON insula.

EPULOEA

EVPLAEA hæc INSULA, & item LIMON, memorantur ei quoque dicto Silvar. lib. iii carm. 1; ubi Herculem Surrentinum describit in eadem Pollii villâ. Verba eius hæc sunt:

Spectat & Icaro nemorosus palmite Gaurus,
Silvaeque, que fixam pelago Nefida coronat:
Et placidus Limon numenque Euplæa carinis;
Et Lucrina Venus: Phrygioque à vertice Graias
Addiscis Misene tubas: ridetque benigna
Parthenope.

Ex utroque loco disertè patet, utramque insulam in Puteolano fuisse sinu, circa 10 Nefida. At inter hanc & proximum continentis promontorium tres jacent exiguae insulæ. ex quibus maxima & exterior, versus orientem, vulgari nunc vocabulo *La Gaiola* dicta, haud dubiè antiquorum illa est *Euplæa*. nam naves Alexandrinæ, ex Aegypto Puteolos petentes, quum ad hanc pervenirent, aut hanc conficerent, felici se navigatione usas, summe lætabantur, unde insulæ nomen inditum. Ex reliquis duabus una fuit *LIMON*: fortè Nesidi proxima. Dominum eius Pollium pronuntiat Statius.

CAPREÆ
insula.

Porrò contra Minervæ promontorium à tribus millibus passuum est *INSULA* itidem pluralis numeri vocabulo *CAPREÆ* Latinis auctoribus dicta; & eodem modo Straboni Græcis literis καπρίαι. Ptolemy autem singulari numero est κα- 20 πρία, Caprea: reliquis hinc Græcis καπρίαι, Capria, & Καπρία, Capria. Hodiéque vulgo vocatur *Capri*. De hac ita Dio lib. LII: Καὶ τὸ Καπρίαν ὡς τὸ Νεαπολῖτιν, ὃν τὸ Δεκάπολις λέγει, αὐλόδον κάθεται μαζί ταράντη Σύμπεπλη ηπεῖον. Χειμὼν μὴ γένειν. Τριών δὲ τοῦ οἴκου τοῦ Τίβερος ἐνίκησεν εὔχων. Id est: Capriam quoque à Neapolitanis, quorum antiquitus erat, permutatione agri redemit. Sita autem est hanc procul à Surrentinâ continente: ad nullam quidem rem utilis; nobilis tamen hodiéque ob Tiberii inibi commorationem. Contrà sanè tradit Statius Silvar. lib. iii carm. 1:

Dites Capree viridesque resultant.

Et Strabo lib. v: Αἱ δὲ καπρίαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιόν, ὑσερον δὲ μίαν. Id est: Capreæ antiquitus duo habebant opidula: postea verò modo unum. Hodiéque duo habet, opidula; quorum maius idem cum insulâ nomen habet *Capri*. Est autem insula nemoribus & apricis locis domesticarumque arborum fructibus undique cincta; aëris temperie & piscatu maximè nobilis. Hinc tam frequentes in eam secessus imperatorum Augusti atque Tiberii. Svetonius in Augusto, cap. xcii: *Apud insulam Capreas veterissima ilicis demissis jam ad terram languentisque ramos convaluisse adventu suo, ad eò latatus est, ut eas cum republicâ Neapolitanorum permutaverit, Aenariâ datâ*. Idem tradere Strabonem lib. v, suprà ad Aenariam insulam intellectimus. ubi addit, villis Capreas tunc instruxisse Augustum. Porrò Svetonius in eodem Augusto, cap. xcviij: *Tunc Campania orâ proximisque insulis circuitis, Capreas quoque secessui quatriuum impendit; remisso ad otium & omnem comitatatem animo. Paullo pôst: Specavit ad fidûciam exerceenteis ephebos; quorum aliqua adhuc copia ex vetere instituto Capreas erat.* In Tiberio, cap. xl: *Peragratâ Campaniâ, Capreas se contulit; precipue delectatus insulâ, quod uno parvoque litore adiretur, septa undique præruptis immensa altitudinis rupibus & profundo mari.* Hinc Juvenalis Satyrâ x; de Sciano loquens:

Tutor haberi

Principis, angustâ Caprearum in rupe sedentis,
Cum grege Chaldae.

Plinius lib. lli cap. vi: *A Surrente VIII millibus passuum distantes, Tiberii principis arce nobiles, Capreae, circuitu xl millia passuum. Tacitus Annal. lib. llii; de eodem Tiberio: At Casar, dedicatis per Campaniam templis, perosus municipia & colonias omnianque in continentâ sita, Capreas se in insulam abdidit, trium millium freto ab extremâ 50 Surrentini promontorii dijunctam. Solitudinem eius placuisse maximè, crediderim: quoniam importuosum circâ mare, & vix modicis navigiis pauca subsidia. neque adpulerit quisquam, nisi gnavo custode. Cœli temperies hieme mitis, objectu montis, quo seva ventorum arcentur. astas in Favonium obversa, & aperto circùm pelago per amena. spectabatque pulcherrimum sinum, antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret. Graecos ea tenuisse, Capreasque Thelebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius xii villa-*
rum

rum nominibus & molibus insederat: quanto intentus olim ad publicas curas, tanto occultior in luxus & malum otium resolutus. Adparet satis clarè ex hac oratione, opidum tunc in insulâ fuisse nullum: villas autem istas XII splendidi atque immensi fuisse operis; quod moleis eas adpellat Tacitus. Doctissimi Lipsii opinioni aocedo; qui eis villis nomina fuisse censet XII deorum: quia ex iis una Iovis VILLA memoratur Svetonio. Verba hujus in Tiberio cap. LX hæc sunt: *In paucis diebus, quam Capreas attingit, piscatori, qui sibi secretum agenti grandem nullum inopinanter obtulerat, perficari eodem pisce faciem jussit; territus, quod is à tergo insula per aspera & devia erepisset ad se.*

Iovis Villa
qua & ARX
Tiberii.

Et cap. LXV: *Verum & oppressâ conjuratione Seiani, nihil securior aut constantior, per VIII proximos menseis non egressus est villâ, que vocatur Iovis.* Hæc igitur omnium reliquarum princeps & maxima, unde Plinio supra scripto lib. IIII cap. VI ARX vocatur Tiberii. De cætero, PHAROS etiam fuit insula erecta, ut in Puteolano portu, ad dirigendos Alexandrinarum navium nocturnos cursus. Svetonius in Tiberio, cap. LXXIIII: *Et ante paucos, quam obiret, dies, turris Phari terra motu Capreis concidit.* Instauratam rursus fuisse, adparet ex his Statii versibus Silvar. lib. IIII carm. V:

*Telebōumque domos; trepidis ubi dulcia nautis
Lumina noctivaga tollit Pharus emula Luna.*

TELEBOAS quondam Capreas habuisse insulam, præter Statium atque Tacitum, 20 Virgilius quoque testatur. Aenid. lib. VII:

*Nec tu carminibus nostris indictus abibis
Oebale, quem generasse Telon Sebetide nymphâ
Fertur, Telebōum Capreas quum regna teneret
Iam senior.*

Hinc Telonis insula dicitur Silio lib. VII:

*Non Prochyte, non ardentes sortita Typhaea
Inarime, non antiqui saxosa Telonis
Insula.*

At unde Graci hi incolæ in insulam hanc advenerunt? Apollodorus de Diis lib. II: Τάφιοι οἱ ταφοί, γέννηται λαὸς τηλεβόις ἐκάλισσεν, ὅπις τηλος τὸ πατερός οἴσθη. Id est: Taphius condidit Taphum; & populos Teleboas adpellavit; quod procul à patriâ profectus erat. Scholiares in Apollonii Αράνων lib. I: Η' ταφοὶ νῆσος εἰσι μία τὴ Εχινάδων. Λεωφόροι τηλεβόι, οἱ πεζοὶ τῶν Ακαρναίων σικεύλεις. Id est: Taphus insula ex una ex Echinadibus, quam inhabitarunt Teleboæ; qui primum Acanthiam incoluerunt. Et mox postea: τηλεβόαι οἱ ταφοὶ, ητοι, ὅπις τηλεοικεῖταις, δυον Αργεσταῖς βοῦς απήλαστοι, η δυον τηλεβόαις, έπι περιβλαττούσις, οὐδελφοὶ ταφοὶ, αφ' οὐδὲν τηλεβόαι. Hoc est: Teleboæ igitur iidem sunt Taphi: sic dicti, aut, quod longius habitantes ab Argo boves abegerint; aut à Telebo, Pterele regis filio: cuius frater erat Taphius; à quo insula dicta. Quando in Capreas commigraverint, nusquam adnotatum est.

40 Ceterum Capreis juxta atque Minervæ promontorio contermini sunt SIRENUM SCOPULI sive SAXA; quæ Græcis Σφενώσαι νησοι, SIRENVSÆ INSVLAE dictæ sunt. Strabo lib. V: καμψαλή ἡ τῶν ἀκρεργῶν νησίδες εἰσὶν ἔρημοι περιώδεις, οἵ καλέσοι Σφενώσαις. Hoc est: Promontorium ubi circumflexeris, exiguo occurruunt insule deserta atque saxose, quas Sirenusas vocant. Vulgata equidem exemplaria habent Σφενώσαι. At Σφενώσαι esse legendum patet ex Strabonis lib. I: ubi vocabulum id aliquoties repetitur. & apud Aristotelem in Admirandis sic est: φασι, πὰς Σφενώσαι νησὶς καὶ οὐ τῇ Γαλιᾳ. Id est: Aiant, Sirenusas insulas apud Italiam sitas esse. Ptolemaeus: Εν ἡ τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει Σφενώσαι νησοι. Id est: In Tusco mari Sirenusae sunt insule. Strabo dicto lib. I: ταῦς γοῦν Σφενώσαι τοῦ μὲν Πτολεμαϊδοῦ κατιδύρου, τοὺς δὲ οὔτε Σφενώσαιν. * * * Αγκάνης ἐπικεντρικός μακρὸς καὶ στὸν δύο τὸν μὲν Σφενντον χωρίον Πτολεμαϊδοῦ τὸν διατεταμένον, Πτολεμαϊδοῦ μὲν τὸ ορεινό τὸ μὲν Σφενώσαιν ιερὸν εἶχων, Πτολεμαϊδοῦ δὲ, τοὺς τῷ Ποσειδωνιατὶ κέλτω, νησίδα τείνα τερψιεύδεα, ἔρημα, περιώδειον, οἵ καλοῖσι Σφενώσαις. Hoc est: Sirenusas alios ad Pelorum promontorium collocare, alios in Sirenusis. Exiguo post: Α locis Surrento vicinis cubito similis quidam terra flexus excurrit versus fretum, quod est juxta Capreas. ab altero huius iugis latere Sirenus est templum; ab altero, quod Posidoniatem prospectat sinum, tres exiguae sunt insule, deserta atque saxose; quæ vocantur Sirenusæ. Plerique equidem poëtæ, Græci pariter ac Latini, ad Siciliam Sirenusam

num sedem locarunt. at antiquissimus scriptorum Homerus, Odyssæa lib. xii ad Italiam, inter Circæum montem & Scyllam fretumque Siculum posuit. Sed quænam hæ Sirenes fuerint, inter alios complureis auctores ita refert Hyginus μυθολογία cap. cxxv; quo Odyssæa Homeri in epitomâ narratur: *Tum ad Sirenas, Mel-pomenes Musæ & Acheloi filias, venit: que partem superiorē muliebrem habebant, in-feriorē autem gallinaceam. horum fatum fuit, tam diu vivere, quam diu earum cantum mortalīs audiens nemo prætervectus esset. Vlysses, monitus à Circe, sociis cerā aureis obtu-ravit; seque ad arborem malum constringi jussit; & sic prætervectus est.* Et cap. cxli; de eisdem Sirenis: *His responsum erat, tam diu eas viciuntas, quam diu cantanteis eas audiens nemo esset prætervectus. quibus fatalis fuit Vlysses. astutia enim sua quam præternavigasset scopulos, in quibus morabantur, precipitarunt se in mare. Nomina earum memorantur, Parthenope, Leucosia, Ligæa. Sedes earum, id est, Sirenum insulae, cum huic Hygino, tum aliis Latinis auctòribus, Sirenum vocantur scopuli. Virgilii fine Aeneid. libri v:*

*Iamque adeò scopulos Sirenum advecta subibat;
Difficileis quondam, multorumque ossibus albos.*

Ovidius Metamorphosæ lib. xiii; eamdem Aeneæ narrans navigationem:

*Et Hippo ad regnum, terrasque calentis
Sulfure fumanteis, Acheloidumque relinquit
Sirenum scopulos: orbataque praeside pinus,
Inarimen Prochytenque legit.*

Mela lib. ii cap. iiiii: *Pastanus sinus, Pastum opidum, Silarus amnis, Picentia, Petre quas Sirenes habitavere, Minervæ promontorium. An singulæ singulas habitavere petras, singulæque suos in insulâ suâ cecinerunt præternavigantibus cantus? Hoc, mi-
rum, fabulatores non addidisse. At quas tristis illæ sibi elegerunt sedeis in sco-
pulis saxosis atque desertis? Non placuit hoc antiquo in primis poëtæ Apollonio:
qui Αργοναυτῶν lib. iiiii ita canit:*

*Αἴλια ἡ νῆσος
Καλὺπται θεμόσσας εὐέδακης, εἴδη λίχας
Σφρίτες σίνερτ' Αχελοίδες, ηδεῖος
Θειγνώνη μελπήτιν, εἰ περιβάλλεται βάλοιτα.*

Hoc est: *Statim autem ad insulam
Amenan floridanque pervenerunt; ubi canore
Sirenes nocent Acheloides, scirabis
Demulcentes cantibus, si quis hic adpellat.*

Atque hoc ab ipso habuisse Homero mihi videtur Apollonius. apud Homerum quidq[ue] Odyssæa lib. xii Vlysses de Circes præceptis ita narrat sociis:

*Σφρίτεις εὖ πεπῶτον αἰώνα δειπτούσαν
Φόρχονται λαζαδεύ, καὶ λαμπάνται αἴγειον.
Sirenum quidem primum jubet divinarum
Vocem evitare & pratum floridum.*

At ubi hæc insula amena cum florido prato? Servius ad finem Aeneid. libri i: *Sirenes, secundum fabulam, tres, in parte virginis fuerunt, parte volucres, Acheloi flumi-nis & Calliopes musæ filie. harum una voce, altera tibiis, alia lyrâ canebat. & primò juxta Pelorum, post in Capreis insulis habitaverunt. Certè Lycophron & Dionysius πε-
ριηγητε non complureis earum, sed unam tantum agnoscunt petram. Dionysius, ubi Parthenopen urbem memoravit:*

*Πρὸς ἡ νότην, μάλα πολλὸν ταῦτα Σφριώδα πέτρεις,
Φάίνονται λαζαδεύ, καὶ λαμπάνται αἴγειον.
Porro ad austrum, longè ultra Sireniden petram,
Adparent fluenta Picentini Silari.*

Lycophron, de Vlysse loquens:

*Κλεψίτης πάρεστις τηθύνει πῆγδας τεραταῖς,
Οἵμας μελαδεύ μητρὸς σκηνεμαγμένας,
Αύτοχθόνοις ριφαῖται εἰς ἀκέρας σκοπῆς
Τυρσίωνιν τεργεις κύμα δυπλίς Κατε πέροις.
Οὐ παλινεργής κλῶτις ἐλκύσθη πηρεῖ.*

Hoc

Hoc est:

*Treis autem occidet Tethys nepteis virginēs,
Canora matris cantus exprimentis,
Spontaneis jactibus ex altâ speculâ
In undam Tyrrhenam pennis urinanteis;
Quò lanificum trahet acerbum stamen.*

Sed hi fortasse intellexere Surrentinum promontorium, in quo fuit Sirenum templum; ut superiore capite intellectum. & Plinius disertè lib. II cap. V: *Surrentum, cum promontorio Minerva, Sirenum quondam sede.* Sic scilicet omnes Græcorum fabulae variæ sunt atque incertæ. Ceterum nos hactenus omnes Campano litore obiacenteis insulas exposuimus.

C A P. V.

De mediterraneis CAMPANIAE locis.

LItore CAMPANIAE insulisque ei objacentibus summâ curâ hactenus expositi, ordo institutus postulat, ut nunc etiam mediterranea eius dicantur.

Primus igitur post Auruncos seu novum Latium occurrit MASSICUS MONS; vulgo hodiè vocatur à castello, extremo eius apud mare imposito, Monte di Dragone. Est autem id montis jugum, quod Savonis amnis dextram prosequitur ripam. Memoratur Ciceroni, Livio, Plinio, Silio, Statio, Floro. Cicero contra Rullum de Legi agrariâ oratione primâ: *Etenim quantulum interest, utrum in Massici radices, an in Italiam alio deducamini?* Silius lib. IIII:

*Fit socius lethi conjectâ Massicus hastâ,
Vitiferi sacro generatus vertice montis,
Et Liris nutritus aquis.*

30 Livius lib. XXII: *Visque ad aquas Sinuejanas populatio ea pervenit. ingentem cladem, fugam, terroremque longius Numide fecerunt. Mox: Ut verò ad Vulturum flumen castra sunt posita; excubaturque amoenissimus Italiae ager, villaque passim incendiis fumabant; per juga Massici montis Fabio ducente; prope de integro est orta seditio; ac duces seditionis accensi quidam. fuerat enim silentium per paucos dies: quia, quam celerius solito dum agmen fuisset; festinari ad prohibendam populationibus Campaniam, crediderant. ut verò in extrema juga Massici montis ventum est; hostesque sub oculis erant; Falerni agri colonorumque Sinuejæ tecta uentes; nec ulla erat mentio pugnae: Spectatumne hoc, inquit Minnicius, ad rem fruendam oculis, socrorum cœdis & incendia, vénimus?* Martialis lib. III epigram. CXI:

40 *De Sinuejanis venerunt Massica prælis.*
Sinuejæ rudera hodièque conspicu sub marinis undis ad castellum Montis Draconis, suprà cap. x docui. Ceterum nobili vino, quod heic gignebatur, maximè celebraatur Massicus mons. Silium cù de re modò audivimus. Virgilius *Eclogæ* lib. II:

Bacchi Massicus humor.

Horatius Carm. lib. I odà 1:

*Est, qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solidò demere de die
Spernit.*

Martialis lib. I epigram. XXVI:

*Teſta ſed antiqui felix ſiccatur Opimi:
Egerit & nigros Massica cella cados.*

Lib. III epigram. XXVI:

Massica ſolus habes, & Opimi Cæcuba ſolus.

Statius Silvar. lib. IIII carm. III:

*Atque echo ſimul hinc & inde fractam
Gauro Massicus uifer remittit.*

Silius lib. VI:

Tom. 2.

Kk

Vitiferis